

(det kaldes »historisk«); men det må siges, at de 14 sider om tiden 1721–1950 er kassable. Der er simpelthen benyttet for dårlig litteratur, og hvor materialet ikke har været tilstrækkelig, har forfatteren eller hans forlæg selv digtet til. Derimod er det på de sidste 10 sider lykkedes at give en præcis karakteristik af hovedlinjerne i den økonomiske politik efter 1950.

Axel Kjær Sørensen

Undervisningsminister M. R. Hartlings erindringer. (Nyt Nordisk, 1977). 64 s.

Ved udnævnelse til ridder af Dannebrog (og andre grader inden for ordenen) påhviler det den udnævnte at indsende en selvbiografi til Ordenskapitlet. Hidtil har det været vanskeligt at få adgang til disse biografier (ca. 30.000); men efter at professor Tage Kaarsted er blevet ordenshistoriograf, slækkes der nu på betingelserne, og tilmed vil Ordenskapitlet med mellemrum udgive sådanne. Den foreliggende er det første bind i denne »serie«, forfattet af Knud Kristensen – regeringens undervisningsminister – efter hans udnævnelse til kommandør; i øvrigt offentliggøres den også i *Skolehistorisk Årbog* 1977.

Biografien dækker jævnt Hartlings liv til 1949. Den fortæller om hans opvækst i Himmerland, skole- og seminarietid, årene som lærer og skoleinspektør i København samt om hans korte tid som henholdsvis folketingskandidat og minister. Egentlig væsentlige oplysninger fremkommer ikke, heller ikke fra ministertiden; erindringerne har først og fremmest værdi ved det portræt, der tegnes af Hartling selv. Bogen er i den henseende et vidnesbyrd om, at Hartlings væsentligste ministerkvalifikationer – bortset fra at være venstremand – var ro og besindighed. Større politiske evner eller engagement vidner erindringerne ikke om; der er også kun lidt analyserende eller problemdrøftende.

Vagn Dybdahl

Viggo Sjøqvist: *To gange fuldkommen lykkelig.* Constanze Mozarts ægteskaber. Et bidrag til Mozart-forskningen. (Gyldendal, 1975). 160 s.

Den fortræffelige titel til sin bog har Viggo Sjøqvist fået af Constanze Mozart selv – fra et brev fra hendes senere leveår, hvor hun omtaler sine to ægteskaber. Umiddelbart synes afstanden lang fra udenrigspolitikken, der er Sjøqvists speciale, og til musikhistorien. Og alligevel er den ikke så lang endda: I 1797 mødtes i Wien Mozarts enke på syvende år med den danske legationssekretær Georg Nikolaus Nissen. De flyttede sammen, og efter nogle års forløb giftede de sig og levede – som det ser ud til – forholdsvis lykkeligt til deres dages ende. Når det ikke var forbi dermed, så skyldtes det ikke, at de hver for sig eller sammen var noget særligt. De var hæderlige, dygtige og ganske interessante mennesker, og de udfyldte deres plads i tilværelsen, skriver Sjøqvist i sin indledning. Men når deres navne stadig lever, er det, fordi de er uløseligt forbundet med et geni. Og til belysningen af et sådant må alt påkalde sig interesse.

Hertil kommer, at Sjøqvist med sin bog er ude i et bestemt ærinde. Han vil rehabiliterer Constanze Mozart, der nu snart i et par århundreder tillige med sin familie har været udråbt til komponistens »onde ånder«, der endog efter hans død skændede hans minde ved at lade ham begrave i en anonym fællesgrav, der siden er glemt. Rehabiliteringen er overbevisende, baseret, som den er, på omfattende kildestudier, og hvad det sidste angår, så var denne begravelsesform sædvanlig i 1700-tallets Wien. Efter nogle år i Danmark, vendte ægteparret Nissen tilbage til Øst- rig, hvor den nu forhenværende diplomat i 1820'erne skrev en Mozart-biografi, der siden i det store og hele er blevet oversat. Sjøqvist gennemgår detaljeret bogens tilblivelse og skæbne; han erkender og kon-